

На основу члана 24. став 1. Закона о средњој школи ("Службени гласник РС", бр. 50/92, 53/93 - др. закон, 67/93 - др. закон, 48/94 - др. закон, 24/96, 23/02, 25/02 - исправка, 62/03 - др. закон, 64/03 - др. закон и 101/05 - др. закон),

Министар просвете доноси

ПРАВИЛНИК О ИЗМЕНИ ПРАВИЛНИКА О НАСТАВНОМ ПЛАНУ И ПРОГРАМУ ЗА СТИЦАЊЕ ОБРАЗОВАЊА У ТРОГОДИШЊЕМ И ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ТРАЈАЊУ У СТРУЧНОЈ ШКОЛИ ЗА ПОДРУЧЈЕ РАДА ЗДРАВСТВО И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

**Службени гласник РС - Просветни гласник, бр. 13/2007 од 18.09.2007.
године**

Члан 1.

У Правилнику о наставном плану и програму за стицање образовања у трогодишњем и четворогодишњем трајању у стручној школи за подручје рада здравство и социјална заштита ("Просветни гласник", бр. 2/93, 6/95, 6/02, 13/02 и 1/07), у делу: "ПЛАН И ПРОГРАМ ОБРАЗОВАЊА У ТРОГОДИШЊЕМ И ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ТРАЈАЊУ У СТРУЧНОЈ ШКОЛИ ЗА ПОДРУЧЈЕ РАДА ЗДРАВСТВО И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА", у одељку: "I. ПРОГРАМИ ОБАВЕЗНИХ НАСТАВНИХ ПРЕДМЕТА", у пододељку: "А. ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ", програм предмета: "**ФИЛОЗОФИЈА**", за образовне профиле у четворогодишњем трајању: **МЕДИЦИНСКА СЕСТРА - ТЕХНИЧАР**, ПЕДИЈАТРИЈСКА СЕСТРА - ТЕХНИЧАР, ГИНЕКОЛОШКО - АКУШЕРСКА СЕСТРА - ТЕХНИЧАР, САНИТАРНО - ЕКОЛОШКИ ТЕХНИЧАР, ФИЗИОТЕРАПЕУТСКИ ТЕХНИЧАР, **КОЗМЕТИЧКИ ТЕХНИЧАР**, СТОМАТОЛОШКА СЕСТРА - ТЕХНИЧАР, ЗУБНИ ТЕХНИЧАР, ЛАБОРАТОРИЈСКИ ТЕХНИЧАР, ФАРМАЦЕУТСКИ ТЕХНИЧАР и МЕДИЦИНСКА СЕСТРА - ВАСПИТАЧ, замењује се новим програмом, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 2.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Просветном гласнику".

Број 110-00-158/2007-02

У Београду, 4. септембра 2007. године

Министар
др Зоран Лончар, с.р.

Подручје рада: ЗДРАВСТВО И

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Образовни профили: МЕДИЦИНСКА
СЕСТРА - ТЕХНИЧАР;
ПЕДИЈАТРИЈСКА
СЕСТРА - ТЕХНИЧАР;
ГИНЕКОЛОШКО-
АКУШЕРСКА СЕСТРА
- ТЕХНИЧАР;
САНИТАРНО-
ЕКОЛОШКИ
ТЕХНИЧАР;
ФИЗИОТЕРАПЕУТСКИ
ТЕХНИЧАР;
КОЗМЕТИЧКИ
ТЕХНИЧАР;
ТЕХНИЧАР;
СТОМАТОЛОШКА
СЕСТРА - ТЕХНИЧАР;
ЗУБНИ ТЕХНИЧАР;
ЛАБОРАТОРИЈСКИ
ТЕХНИЧАР;
ФАРМАЦЕУТСКИ
ТЕХНИЧАР и
МЕДИЦИНСКА
СЕСТРА - ВАСПИТАЧ.

А: ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ

ФИЛОЗОФИЈА

Циљ и задаци програма

Циљ:

- Развијање апстрактног мишљења као средства појмовне диференцијације
- Развијање појмовне и нормативне свести
- Стицање сазнања о духу једне епохе и примерених филозофско-етичких схватања
- Интегрисање знања и делања у животу и струци
- Развијање моралне личности ученика (формирање моралних ставова, развијање одговорности у струци здравственог радника при лечењу пацијената, неговање хуманог односа према пацијенту, поштовање личности пацијента и његове приватности)

Задаци:

- Усвајање основних филозофско-етичких појмова
- Разумевање односа филозофије и етике према медицини и професији здравственог раднике
- Упознавање различитих система вредности у историји етике

- Схватање да је живот као такав највиша вредност
- Поступање према пацијенту онако како би желели да се поступа према нама у случају да смо пацијенти
- Разумевање смисла моралних дилема у животу и професији
- Савесно обављање посла здравственог радника
- Развијање свести о значају професије као и нужност поштовања моралног кодекса здравствених радника
- Развијање способности разумевања другог човека и успешно комуницирање у животу и струци
- Поштовање ставова, националне и религијске припадности, као и пола и расе сваког пацијента без разлике

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА:

IV разред

(2 часа недељно, 60 часова годишње)

I. Теоријски део (40 часова)

1. Увод у филозофију и етику

2. Историја филозофије и етике

II. Примењена етика (20 часова)

1. Посебни проблеми нормативне етике

2. Проблеми биомедицинске етике и морални аспекти здравственог позива

I. Теоријски део

1. Увод у филозофију и етику (15 часова)

- Име и појам филозофије, етике и морала
  - Настанак (где, када, зашто и како) филозофског мишљења
  - Однос филозофије према миту, религији, науци
  - Основна филозофска питања, предмет филозофије, човек као предмет етике
  - Филозофски правци и дисциплине, периодизација филозофије, епохе и њихове карактеристике
  - Однос етике према професији и медицини
  - Основни етички појмови: добро и зло, етичке теорије, моралне норме, стварно и нормативно, хипокризија
  - Субјективне основе морала: разум, воља, осећања и савест
  - Слобода, теорије о слободи, одговорност
2. Историја филозофије са етичким теоријама (25 часова)
- 2.1. Античка филозофија
- Филозофско-етичка схватања предсократоваца
  - Софистички релативизам вредности
  - Сократ (судбина, метода вођења разговора: мајеутика и иронија, врлина је знање)

- Платонова етичка и политичка схватања
- Аристотелова етичка и политичка схватања
- Схватање извора индивидуалне среће и врлине и добра код киника, киренаика, стоика и епикурејаца

2.2. Средњовековна филозофија

- Однос вере и разума
- Појава хришћанства, основне хришћанске догме
- Схоластика, хришћанска етика

2.3. Филозофија новог доба

- Хуманизам и ренесанса у науци, уметности, филозофији
- Декартови принципи људског духа и методи вођења људског ума
- Спинозина етичка схватања
- Лајбницова теодикеја
- Енглески емпиризам и утилитаристичка етика
- Просветитељство
- Кантове критике ума и етика дужности
- Фихтеово учење о слободи одређења човека
- Хегелова феноменологија духа
- Марксови извори и облици отуђења и путеви разотуђења

2.4. Савремена филозофска схватања

- Шопенхауеров песимистички поглед на свет и схватање морала
- Ничеов захтев за превредновањем свих вредности
- Бергсонов интуиционизам
- Филозофска и етичка схватања позитивиста и прагматичара
- Феноменологија Хусерла и етика Шелера и Хартмана
- Кјеркегорови стадији на животном путу човека
- Сартрово схватање слободе и одговорности
- Постмодерна

II. Примењена етика

Неки проблеми нормативне етике (5 часова)

- Истинољубивост и лаж
- Крађа и насиље
- Казна, смисао кажњавања, смртна казна
- Рат, патриотизам и пацифизам
- Има ли човек право на самоубиство?
- Дискриминација (класна, политичка, етничка, расна, полна, етичка)
- Нова етика животне средине (обавезе према будућим генерацијама)

Морални аспекти здравственог позива (7 часова)

- Дужност здравственог радника - морално и стручно усавршавање
  - Упоредна анализа Хипократове заклетве и Женевске конвенције, Заклетва Флоренс Најтингел
  - Однос здравственог радника према пацијенту
  - Моралне норме које обавезују здравствене раднике
- Биомедицинска етика (8 часова)
- Да ли пацијенту треба рећи истину?
  - Еутаназија или природна смрт
  - Моралне дилеме око абортуса
  - О лекарској тајни (право пацијента на приватност)
  - Моралне дилеме око клонирања
  - Светост живота, смрт и зло, смрт и смисао живота
  - Етички аспекти биоинжењеринга и генетских истраживања

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Програм општеобразовног предмета Филозофија за ученике медицинских школа се разликује од програма за ученике осталих средњих стручних школа. У медицинским школама филозофија је нужно допуњена етичким садржајима како би се као примењена филозофија, етика ставила у службу струке здравственог радника. Једино на тај начин ученици ће стећи адекватна хуманистичка знања која ће им помоћи да на успешан начин остварују основни циљ професије - да обезбеђују превентиву и да се боре за људски живот и здравље човека.

Садржај програма чине две функционалне целине: теоријска и практична.

Први, теоријски део се односи на упознавање ученика са основним филозофско-етичким појмовима без чијег усвајања није могуће даље праћење програма. Усвајањем терминологије ученици ће моћи у даљем току наставе компетентно да је користе. Овај део наставних садржаја треба реализовати видео презентацијом а ако школа нема ту могућност, теме обрадити класичном, фронталном методом наставе. Циљ уводног дела је да ученици науче значење основних појмова, усвоје их и исправно користе. У овом делу је посебно важна наставна јединица Субјективне основе морала. Њу треба обрадити тако да за ученике представља облик самоспознаје. На крају обрађеног Увода препоручује се провера знања путем теста да би се видело у којој мери су ученици усвојили филозофске појмове и категорије, стручну терминологију. Основни циљ овог дела градива је упознавање и употреба филозофско-етичких појмова што представља основни услов даљег разумевања и напредовања у стицању знања и оспособљавању за позив здравственог радника.

Други, теоријски део се односи на историју филозофије са истицањем основних етичких теорија. Овај део потребно је обрадити тако што ће се пре сваког поглавља, које припада једној епохи, претходно обновити временско трајање и дух те епохе. Пошто су то знања која су ученици стекли кроз различите наставне садржаје (историју, ликовну и музичку уметност, српски језик и књижевност, социологију, верску наставу) може се користити метода постављања питања која има за циљ да се обнове знања о трајању епохе и значајним карактеристикама појединих историјских раздобља. Тек када ученици повежу стечена знања са новим, филозофским идејама и системима вредности једног раздобља, могуће је истинско разумевање као и синтетичка спознаја. У том смислу уобличити једну епоху значи повезати историјске, политичке и економске

прилике са приликама у духовној сфери - уметности, науци, религији, филозофији и етици.

Историјски приказ треба започети античким раздобљем, од седморице мудраца у чијим сентенцама је садржана практична мудрост живота, па преко најзначајнијих старогрчких мислиоца који репрезентују епоху, до појаве хришћанства и изношења суштине тог етичког учења у средњем веку. Градиво које је ученицима познато обрадити тако што ће их наставник водити хеуристичком методом до нових, синтетичких сазнања. За неке наставне садржаје који су једноставнији за разумевање могу се користити вишефронтални облици рада, у пару или групи. Када се обрађује теже разумљив садржај препоручује се анализа текста са циљем његовог разјашњења и тумачења.

Модерно доба свакако треба започети са променама које доносе Хуманизам и Ренесанса у науци, култури и друштву. Обрадити превасходно само оне правце нововековне филозофије и етичких теорија који су носиоци нових система вредности. Теоријска настава у филозофији има смисла ако се ученици максимално ангажују на часу тако што ће на свој начин да тумаче постављени проблем, или изнесу своје разумевање питања а наставник треба да им укаже на разлику у тумачењу. У историјском приказу филозофије и етичких схватања препоручује се развијање критичности уопште а посебно у односу на филозофске теорије и етичка схватања.

У савременој филозофији треба обратити пажњу на она филозофско етичка схватања која су израз духа епохе. Свакако да историјски део треба завршити кризом постмодерног доба.

Овај део наставне целине треба реализовати комбинацијом фронталног са облицима вишефронталног начина учења. Приликом обраде наставних јединица препоручује се употреба нових наставних метода, а нарочито оних које ће максимално ангажовати ученике да и сами размишљају о постављеним питањима, као и да артикулишу и бране своје ставове.

Трећи, примењени део се односи на питања из области нормативне а четврти, примењени део, биомедицинске етике. Ова два примењена дела се тематски разликују јер трећи обухвата моралне дилеме које настају у друштвеним заједницама међу људима док се четврти односи на дилеме које извиру из здравствене праксе. Оба дела су конципирана тако да ученици буду максимално активни на часу. Ове делове треба реализовати у облику дебата. То је погодан облик рада јер кроз њега ученици компетентно, на основу стечених филозофских знања, као и знања из етике и моралног кодекса здравствених радника, могу самостално да закључују, доносе своје вредносне процене, заступају, оповргавају супротне и бране своје ставове. Да би дебата била конструктивна и успешна препоручује се поштовање претходно усвојених правила. Једно од правила је да увек само један треба да говори. Ученицима треба омогућити простор да у току дискусије могу да промене став уколико схвате оправдане разлоге за то. Циљ дебате треба да буде разумевање проблема и употреба валидних аргумената у одбрани става, а не конфронтација по сваку цену. Поред тема наведених у програму, ученици могу, уколико за то постоји интересовање, сами предложити актуелне теме за дебату. Медицина свакодневно напредује, па би било пожељно да се новооткривени захвати и облици лечења пропрате разговором и критичким разматрањем.

У оквиру дела примењене етике је и део који се односи на моралне аспекте здравственог позива. Наставна јединица - Моралне норме које обавезују здравствене раднике, треба да буде обрађена тако што ће ученици сами да дају експликацију моралне норме које обавезују све припаднике професије здравственог радника и да притом разумеју разлоге због којих оне имају опште и нужно важење. Овај део се може обрадити применом вишефронталног облика рада у пару, на нивоу групе и на нивоу одељења. Погодност оваквог рада је у томе што ученици већ имају предзнања а могу

том приликом сами да се оцењују и то на два начина: да свако добије оцену зависно од тога колико се ангажовао у групи, или пак да група добије оцену за целокупан рад.

Приликом израде годишњих програма рада препоручује се једном или два пута месечно дебата на задату тему. Делове програма треба распоредити тако што ће прво бити обрађен Увод да би ученици савладали стручну терминологију. После тога треба обрадити Моралне аспекте здравственог позива како би ученици постали свесни своје професије и њеног значаја као и своје слободе и одговорности за исправно поступање у односу према пацијентима. Овај део градива је потребно обрадити после увода како би ученици, док су још у школи, могли отворено да износе проблеме са којима се срећу на професионалној пракси. Када се ови делови обраде, у месечним програмима могу да се комбинују целине које припадају или теоријском или практичном делу програма.

ПРЕПОРУЧЕНА ЛИТЕРАТУРА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРЕДМЕТА

- Вуко Павићевић: Основи етике, БИГЗ, Београд, 1974.
- М. Савић, Н. Цекић, Филозофија за средњу школу, ЗУНС, Бгд. 2003. г.
- Бранко Павловић, Вељко Кораћ: Историја филозофије, ЗУНС, Бгд.1992.
- Иван Коларић: Филозофија, Златибор, 2004.
- Борис Калин: Повијест филозофије, Школска књига, Загреб, 1987.
- Ф. Јодл: Историја етике, "Веселин Маслеша", Сарајево, 1963.
- А.А. Хусеинов-Г.Ирлић: Историја етике, књижевна заједница Новог Сада, 1992.
- Драган Дулић, Банко Ромчевић: ЕТИКА ХРЕСТОМАТИЈА, Факултет цивилне одбране Универзитета у Београду, Београд, 2002.
- Ричард Т. Ди Џорџ: Пословна етика, "Филип Вишњић", Београд, 2003.
- Света Стојановић: Мета етика, Бгд. 1977. г.
- Димитрије Миловановић: Медицинска етика, "Зајечар", 1979.
- Херодот: Историја I, Матица српска, Бгд. 1997. г.
- Имануел кант: Заснивање метафизике морала, БИГЗ, 1981.
- Платон: Држава, Култура, 1966.
- Радомир Д.Лукић: Социологија морала, БИГЗ, 1995. (Т.7).
- Милош Ђурић: Историја хеленске етике, ЗУНС, БГД, 1997. г.
- Виктор Франкл: Лијечник и душа, Загреб, 1990.
- Валентим Позајић: Пред лицем смрти, Загреб; 1990.
- Валентим Позајић: Живот достојан живота, Загреб, 1985. г.
- Саво Тодоровић: Православно морално богословље, БГД. Геца Кон,1939.
- Др. А.М. Поповић: Религија и морал, Бгд: Графички завод Славија, 1932.
- Теорија, бр.4, Бгд. Ентони Флу: Принцип еутаназије
- Теорија, бр. 4. Бгд. Филипа Фут: Еутаназија
- Гледишта 7-10, 1984, Арнолд Ајзенберг: Деонтологија и етика лагања
- Гледишта, 7-10, 1984, Патон: Наводно право да се лаже
- Гледишта 7-10, 1984, Јован Бабић, Истина и лаж
- Мебот: Увод у етику

Аристотел: Никомахова етика, књ, 1-7,10
Џ. Лок: Две расправе о влади
Џ.С.Мил: Утилитаризам
Ф.Ниче: Генеалогичка морала
Ернст Блох: Природно право и људско достојанство
Гледишта. 10-80; И.Приморац: Преступ и казна
Гледишта: 9-10/85, Р.М.Хер: Мир
Гледишта: 11-12/85. Ј. Неверсон: Пацифизам
Идеје, 3-4/79, Ј.Бабић:Марксистичка етика и релација средство-циљ
Домети, 10/85, Утилитаризам и слобода
Гледишта7-8/87, А.Јокић: Будуће генерације и њихово право на садашњост
А. Макинтајер, Кратка историја етике, Плато, Бгд. 2000. г.
Џ. Меки, Етика, Плато, Бгд. 2004. г.